

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

ANNA KALLIO

Ostrakismin muoto

Miltä yksinäisyys näyttää

KUVATAITEEN TUTKINTO-OHJELMA
2023

TIIVISTELMÄ

Kallio, Anna: Ostrakismin muoto
Opinnäytetyö, AMK
Kuvataide
Toukokuu 2023
Sivumäärä: 31

Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin yksinäisyyttä kokemuksena, ostrakismia yhteiskunnallisena ilmiönä ja yhteisön merkitystä ihmiselle.

Tarkoituksena oli koota yhteen taiteilijan ajatuksia ja eri lähteistä haettuja tietoja yksin jäämisestä, ja lopuksi hahmottaa, miten kuvataiteessa ilmaistaan näitä teemoja. Opinnäytetyössä annettiin painoarvoa teoretiedon lisäksi tunteille ja kokemuksille. Lopussa käsiteltiin taiteilijan omaa taiteellista tekemistä ja opinnäytetyön teemojen näkymistä siinä.

Menetelmänä käytettiin oman elämän ja elinpiirin havainnointia sekä kirjallisten lähteiden analysointia.

Tuloksena saatiin tutkielma, jossa yksinäisyyden teemaa on lähestytty henkilökohtaisesta ja kulttuurillisesta näkökulmasta, ja sitä on peilattu kuvataiteeseen, sekä taiteilijan omaan taiteelliseen työskentelyyn.

Avainsanat: yksinäisyys, ostrakismi, taide, osallisuus, yhteisö

Abstract

Kallio, Anna: Form of ostracism

Bachelor's thesis

Fine art

May 2023

Number of pages: 31

This thesis dealt with loneliness as an experience, ostracism as a social phenomenon and the importance of community for people.

The purpose was to gather thoughts of artist and information obtained from different sources about being alone, and to outline how these themes are expressed in visual art. In addition to theoretical knowledge, the thesis gave importance to feelings and experiences. The artist's own artistic work and the outlook of the thesis themes were discussed at the end of the paper.

The method used was observation of one's own life and the lives of close circle and analysis of literary sources.

The result was a thesis in which the theme of loneliness has been approached from a personal and cultural point of view, and it has been mirrored in the visual arts, as well as in the artist's own artistic work.

Keywords: loneliness, ostracism, art, inclusion, community

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OSTRAKISMI.....	6
2.1 Sosiaalisesti hyväksyty ostrakismi.....	7
2.2 Selän kääntäminen.....	8
2.3 Tahaton ostrakismi	9
3 YKSINÄISYYS	10
3.1 Mitä yksinäisyys on	10
3.2 Miltä yksin jääminen tuntuu	11
4 TARVE TOISEN LÄHELLE	13
4.1 Laumaeläin.....	13
4.2 Yhteisöt nykyään	14
4.2.1 Etäyhteisö.....	14
4.3 Kontaktien puute	15
5 YKSINÄISYYS JA TAIDE.....	16
5.1 Taiteen osallistavuus.....	16
5.2 Taiteen keinot kuvata yksinäisyyttä	17
6 OMAT TEOKSENI	23
6.1 Yksinäisyyden teema.....	23
6.2 Opinnäytetyö ”JääNyt”	25
7 POHDINTAA	27
LÄHTEET.....	30

1 JOHDANTO

Äkkiä kuului kevyitä koputuksia ikkunaruuuun, ja enempiä odottamatta Tuu-tikki astui kuistille ja pudisti veden sadetakistaan. Sitten hän piti ovea avoinna ja huusi houkuttelevasti sateeseen: -Tule, tule!

-Kuka sinulla on mukanasasi? kysyi Muumipeikko.

-Ninni, sanoi Tuu-tikki. -Lapsen nimi on Ninni. Hän piti vieläkin ovea auki ja odotti. Ketään ei tullut.

-No jaa, Tuu-tikki sanoi ja kohautti harteitaan. -Olkoon sitten ulkona, jos on niin ujo.

-Mutta eikö hän kastu? kysyi Muumipeikon äiti.

-Mahtaako se paljonkaan haitata, kun on näkymätön, Tuu-tikki vastasi, tuli peremmälle ja istuutui.

Perhe lopetti sienien puhdistuksen ja odotti selitystä.

-Tiedättehän että jos jotakuta säikäyttää kovin usein, hän muuttuu helposti näkymättömäksi, sanoi Tuu-tikki pistäen suuhunsa maamunan, joka muistutti pientä mukavaa lumipalloa. -No jaa. Tuota Ninniä säikäytteli pahasti eräs täti, joka oli ottanut tytön hoiviinsa, vaikkei pitänyt hänestä. Tapasin tädin ja hän oli kauhea. Ei vihainen, käsitätekö, sellaisenhan voi ymmärtää. Hän oli vain jäätävän kylmä ja ironinen. (Jansson, 1962, s.88-89.)

Muutin usein, erityisesti kasvuvuosieni aikana, ja sosiaalisesti hitaasti lämpenevänä ihmisenä se tarkoitti osaltani paljon yksinäisiä päiviä ja näkymättömyyden tunnetta. Näin ympärilläni muita lapsia ja nuoria, monet tyytyväisinä omien ystäviensä ja perheidensä ympäröiminä, välillä ehkä riidellen, mutta aina sopien ja anteeksi antaen ja saaden. Näin, miten pitkään yhteen kasvaneet sosiaaliset suhteet saivat ympärilläni olevat ihmisen taimet kurkottamaan kohti tulevaisuutta, suorina ja vahvoina. Ystävät näyttivät kuin ravitsevan toinen toisiaan. Yhteisö tuntui tuovan heille turvan ja rohkeuden tunteita.

Huomiotta jättäminen ja syrjiminen ei läheskään aina ole tietoista kiusantekoa, vaan kyse voi olla siitä, että ihminen pyrkii olemaan ensisijaisesti omiksi kokemiensa kanssa, tai siitä ettei hän tiedosta toisen kaipaavan huomiota. Kyse voi olla silkasta ajattelemattomuudesta. Silloin puhutaan tahattomasta sosiaalisesta hyljeksinnästä eli ostrakismista.

Omien lapsuuden kokemuksieni vaikutus persoonaani ja asenteisiin on ollut suuri. Teinivuosien vastarannankiiskiasenteeni oli, ettei ystävät ja läheiset edes ole tärkeitä, koin pärjääväni ilman yhteisöä. Ja niin minä opin pärjäämään. Pärjääminen ei kuitenkaan ole sama asia kuin kukoistaminen. Täyteen potentiaaliinsa pääseminen vaatii ihmiseltä hyvää itsetuntemusta ja rohkeutta, ja aika usein myös muiden ihmisten tuesta ja läheisyydestä kasvavaa tunnetta siitä, että kuuluu täysivaltaisena jäsenenä yhteiskuntaan, johon on syntynyt.

Myöhemmin kiinnostuin yksinäisyydestä kokemuksena ja yhteiskunnallisena ilmiönä, sekä erityisesti ostrakismista. Pitkittyneenä välinpitämättömyys ja huomiotta jättäminen toisen ihmisen toimesta pakottaa yksinjätetyn käpertymään aina vain pienemmäksi ja pienemmäksi palloksi, kunnes ihminen tuntee katoavansa kokonaan. Yksin jätetty kokee, ettei ole edes katseen arvoinen, kuin hän ei olisi ollenkaan olemassa. Yksinjätetyt ovat kuin Ninnejä, näkymättömiä lapsia.

2 OSTRAKISMI

Ostrakismi on tahallista tai tahatonta sosiaalista väkivaltaa, joka fyysisen tai verbaalisen kiusaamisen sijaan aiheutetaan näennäisellä passiivisuudella. Ihmistä ei huomioida; häntä ei katsota eikä hänelle puhuta, hänet suljetaan kokonaan ryhmän tai tilanteen ulkopuolelle. Tällöin ihmiselle tulee kokemus, ettei hänellä tai hänen olemassaolollaan ole lainkaan merkitystä. (Junttila, 2018, s.49.)

Termi ostrakismi on peräisin antiikin Kreikan sanasta ostrakon, joka tarkoittaa ruukun sirpaletta. Ostrakismos oli antiikin Ateenassa järjestettävä äänestys, jonka perusteella kansalainen, jonka vaikutusvalta näytti uhkaavan kansanvaltaista valtiomuotoa, saatettiin tuomita kymmeneksi vuodeksi

maanpakoon. Äänestys suoritettiin kaivertamalla henkilön nimi saviastian palasille. Ääniä karkotustuomioon tarvittiin vähintään 6000 kappaletta. (Nenonen & Teerijoki, 1998, s.1021.)

2.1 Sosiaalisesti hyväksyty ostrakismi

Kulttuurissamme on monia sisäänrakennettuja ostrakismin muotoja, joista yhden löytää jo elämän varhaisvaiheesta. Muistan lapsuudesta tilanteita, joissa en ollut osannut käyttäytyä aikuisten haluamalla tavalla. Saatoin rikkoa jotain tai valehdella, ja silloin koin kaksi vaihtoehtoa. Joko minut komennettiin nurkkaan miettimään tekojani, eli minut eristettiin, tai sitten sain piiskaa tai korvatillikan. Muistan, miten mieluummin olisin valinnut viimeksi mainitun rangaistuksen. Yleensä rangaistus oli kuitenkin nurkkaan joutuminen, sillä jo lapsuudessani fyysinen rangaistus oli tuomittavaa. Eristäminen kuitenkin yleensä toimi, koska lapsena tahtoi päästä mahdollisimman pian takaisin muiden luokse. Ihminen oppii nopeasti, minkälaisen käytöksen yhteisö hyväksyy, ja millaisista asioista joutuu ryhmän ulkopuolelle.

Toinen yleisesti hyväksyty eristämisen muoto on vangitseminen eli vankilaan tai muuhun siihen verrattavaan laitokseen sulkeminen. Siinä rikoksista tuomittu tai muutoin yleisesti hyväksytyjä sääntöjä rikkova ihminen eristetään yhteisön ulkopuolelle rangaistuksena tekemisistään.

On kuitenkin tärkeää huomata, että eristys rangaistusmuotona voi aiheuttaa negatiivisia vaikutuksia sekä vangitulle että yhteiskunnalle. Laitoksessa olo voi johtaa henkisiin ja fyysisiin traumoihin, sosiaaliseen eristyneisyyteen ja haitallisiin käyttäytymismalleihin. Puhutaan niin sanotusta laitostumisesta. Tämän vuoksi on tärkeää, että laitospöytäkirjat pyrkivät parantamaan asukkaidensa olosuhteita ja tarjoamaan heille mahdollisuuksia kasvuun ja kehitykseen, jotta he voivat onnistuneesti sopeutua yhteiskuntaan laitoksesta vapautumisen jälkeen. Perustarpeisiin tulee ruoan, juoman ja terveydenhuollon lisäksi laskea myös henkinen tuki, esimerkiksi

puhelin yhteydenpito tai videopuhelut läheisten kanssa, jotta henkilö ei tunne itseään täysin eristetyksi yhteisöstään.

2.2 Selän kääntäminen

Kalifornialainen Stanfordin yliopiston professori Robert I. Sutton (2018) julkaisi vuonna 2017 kokonaista 238 sivua pitkän oppaan siitä miten ”*kusipäiden*” kanssa kannattaa toimia. Hän muun muassa neuvoo sivuuttamaan hankalat ihmiset ja katkaisemaan välit heihin (Sutton, 2018, luku 3). On mielenkiintoista, miten ihminen, jopa ihmisten tunteita pitkään tutkinut professori, kääntyy helpommin ostrakismin tielle ymmärtämisen ja auttamisen sijaan. Ihminen tuntuu luontaisesti pyrkimään pakoon hankalia tilanteita. Sutton kehottaa myös dokumentoimaan tilanteet, jotta voi käydä taisteluun pahantahtoisia ihmisiä vastaan (Sutton, 2018, luku 6). Viimeksi mainitun neuvon voinee nähdä edes jonkinlaisena vastuun ottamisena tilanteesta. Ainakin konfrontaatio on toimi, jossa nähdään toinen ihminen, sen sijaan että hänet jätettäisiin täysin huomiotta. Näissäkin neuvoissa on silti vahva negatiivisuuden aura. Jos kyseessä on epäilty rikos, dokumentointi ehkä kannattaa, mutta oma näkemykseni on, että normaalissa sosiaalisessa kanssakäymisessä, toisen ihmisen tekemisiä ja sanomisia on suorastaan vaarallista pitää kirjalla. Se aiheuttaa vainoharhaisuutta ja vain negatiivisten asioiden näkemistä ja niihin juuttumista.

Olen kuullut lukemattomia kertoja eri opiskelu- tai työpaikoilla, ettei hankalaa tyyppiä kannata huomioida. Sosiaalinen selän kääntäminen näyttäytyy hyvänä tekona. Koetaan että ollaan parempia ihmisiä, kun jätetään toinen niin sanotusti omaan arvoonsa. On ymmärrettävää, että vaikeasta sosiaalisesta tilanteesta tai esimerkiksi ilkeäksi koetun ihmisen luota haluaa päästä pian pois. Ja joskus se kannattaakin. Oma mielenterveyttä on suojeltava, ja niin fyysinen kuin henkinenkin turvallisuus on pidettävä mielessä. Mutta millainen olisi maailma, jossa ristiriidat pyrittäisiin keskustelemaan auki. Yhteiskunta, jossa nähtäisiin, että ikävä tilanne johtuikin osapuolten kommunikaatiovaikeuksista ja epäymmärryksestä, eikä siitä, että toinen tai

molemmat olisivat olleet jollain tavalla pahoja ihmisiä. On jokaiselle hyväksi mieltä, onko tilanne todella niin herkkä, ettei kestä kysyä toiselta mikä on hätänä ja voiko olla jotenkin avuksi. Selän kääntäminen voi auttaa hetkellisesti, mutta onko se ostrakismikierteen riskin arvoinen toimenpide. Vihaa vastaan ei voi käydä omatkin nyrkit ojossa, vaan se on tehtävä syli ja korvat avoinna.

Suttonin nahan pelastamiseksi on kerrottava, että hän kirjoittaa myös siitä, miten nämä hankaliksi luokittelemansa ihmiset kokevat saavansa toisen ihmisen tuntemaan olonsa nöyryytetyksi sillä, että he jättävät heidät huomiotta ja kohtelevat heitä kuin huonekaluja. He eivät luo toisiin katsekontaktia, eivätkä minkäänlaista inhimillistä yhteyttä (Sutton, 2018, s. 91). Suttonkin siis kirjansa päävireestä huolimatta myöntää sen, että ostrakismi on julmin toimintatapa toista ihmistä kohtaan. Ehkä hänen kirjansa onkin nähtävä jonkinlaisena ääritilanteiden viimeisenä vaihtoehto-oppaana.

2.3 Tahaton ostrakismi

Usein sosiaalinen hylkääminen ei ole tarkoituksellista, vaan se voi johtua esimerkiksi tiedon puutteesta tai ymmärtämättömyydestä. Esimerkiksi uusi henkilö työpaikalla saattaa tuntea olonsa ulkopuoliseksi ja hylätyksi, jos hän ei ole vielä tutustunut työtovereihinsa ja saa vähän tai ei lainkaan huomiota tai kutsuja sosiaalisiin tapahtumiin. Tilanne ei välttämättä johdu siitä, että työtoverit tarkoituksella hylkäisivät uuden henkilön, vaan siitä, että he eivät tiedä tai ymmärrä, että tämä tarvitsee tukea ja yhteisöllisyyttä.

Kun nuorena menetin vanhempani, menetin samalla suuren osan ystäväistäni. Yhtäkkiä minut ohitettiin koulun käytävällä nopeasti, enkä enää saanut samalla tavalla kutsuja kyläilemään kuin ennen. Ymmärsin myöhemmin, että käytös johtui siitä, etteivät ystäväni tienneet miten olla seurassani. He pelkäsivät sanovansa jotain väärin tai olevansa seurassani ”liian iloisia”. Olin hyvin kiitollinen niiden ihmisten seurasta, jotka uskalsivat tulla luokseni.

Tilanteet, joissa ihminen kokee henkilökohtaisen kriisin, kuten avioeron tai läheisen kuoleman, on tyypillisesti niitä hetkiä, joissa koetaan ostrakismia. Silloin ystävät ja perhe saattavat vetäytyä ja vähentää yhteydenpitoa, koska eivät tiedä, miten olla avuksi tai pelkäävät, että heidän läsnäolonsa voi olla rasittavaa. Tämä voi kuitenkin tuntua sosiaaliselta hylkäämiseltä henkilöstä, joka tarvitsee tukea ja yhteydenpitoa kriisin aikana. Usein riittää, että on toiselle läsnä. Sanoja ei välttämättä tarvita.

Toisen ihmisen asemaan asettuminen ei ole helppoa, ja vielä vaikeampaa on nähdä vika omassa käyttäytymisessään. Tärkeää on huomata, että tahattomankin sosiaalisen hylkäämisen vaikutukset voivat olla vakavia ja että jokaisella on vastuu pyrkiä tukemaan toista ihmisitä ja välttämään vahingollista eristämistä.

3 YKSINÄISYYS

3.1 Mitä yksinäisyys on

Yksinäisyys on subjektiivinen, sisäinen tunne, joka ei välttämättä näy ihmisestä ulospäin. Ihminen, joka on muiden ihmisten ympäröimänä suuren osan ajastaan, voi silti kokea ulkopuolisuutta ja kohtaamattomuutta. Yksinäinen kokee olevansa erillään muista ihmisistä ja ympäröivästä maailmasta. Se voi ilmetä sekä fyysisenä sekä tunnepohjaisena eristyneisyytenä.

Yksinäisyyden kokemus vaihtelee henkilöstä toiseen. Se voi tuntua tyhjyytenä tai kaipuuna muiden ihmisten pariin. Se voi olla ahdistavaa ja masentavaa, ja aiheuttaa alakuloisuutta, toivottomuutta tai turhautumista. Yksinäisyyden tunne on usein voimakkaampaa erikoistilanteissa, kuten juhlapyhinä tai kun itselle tapahtuu jotain erityisen ikävää tai erityisen ihanaa. Ihminen haluaa jakaa nuo merkitykselliset hetket muiden ihmisten kanssa.

Yksinäisyys voi olla tilapäistä tai pitkäaikaista, mutta kummassakin tilanteessa, se voi vaikuttaa ihmisen henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin voimakkaasti. Fyysisesti yksinäisyys voi ilmetä kipuina, kuten rintakipuina, päänsärkyinä tai vatsakipuina. Se voi vaikuttaa myös uneen ja ruokahuluun. Ulkopuolisuuden tunne voi lisäksi johtaa herkkyyteen havaita ja vahvistaa negatiivisia sosiaalisia signaaleja, mikä puolestaan altistaa eristäytymiselle. Henkilö voi alkaa vältellä sosiaalisia tilanteita ja vetäytyä omaan maailmaansa. Yksinäisyyden tunne voi heijastua myös henkilön fyysiseen olemukseen. Hän voi näyttää stressaantuneelta tai väsyneeltä, hiljaiselta ja surulliselta, mutta useimmiten yksinäisyyttä ei voi havaita ihmisestä ulkopäin. (Laasonen-Balk, n.d.)

Elämän muutokset altistavat erilleen jäämiselle, ja lähes jokaiselle yksinäisyyden tunne tulee tutuksi jossain kohtaa elämää. Vuonna 2022 Tilastokeskuksen raportin mukaan 29,7 %, eli lähes kolmannes, 16 vuotta täyttäneistä henkilöistä tunsu itsensä koko ajan tai suurimman osan ajasta yksinäiseksi. Se tarkoittaa yli puoltatoista miljoonaa yksinäistä suomalaista. 15 %, eli noin 676 000 henkilöä, koki myös ulkopuolisuuden tunnetta. Sitä kokivat eniten 85 vuotta täyttäneet, joista 30,1 % ilmoitti tuntevansa itsensä ulkopuoliseksi. (Tilastokeskus, 2023.) Senioreilla ystävien ja tuttavien poismeno sekä omaisten ruuhkavuodet vähentävät sosiaalista kanssakäymistä. Uskoisin myös maailman digitalisoitumisesta johtuvan kasvotusten tapaamisen väheneminen vaikuttavan ulkopuolisuuden tunteen lisääntymiseen.

3.2 Miltä yksin jääminen tuntuu

Aivotutkija Naomi Eisenbergin laatimassa kokeessa vapaaehtoiset pantiin pelaamaan yksinkertaista tietokonepeliä, jossa heidän tehtävänä oli heitellä palloa kahden muun pelaajan kanssa. Koehenkilön annettiin luulla, että kaksi muuta pelaajaa ovat henkilöitä, vaikka tosiasiasa pelaajina toimi tietokone. Alkuun peli oli reilua ja palloa heiteltiin tasapuolisesti, mutta ajan mittaan

koehenkilö jätettiin kokonaan huomiotta pelissä. Aivoskannerissa havaittiin, että koehenkilöiden kipumatriisin alueet aktivoituivat. Sosiaalinen hyljeksintä todella sattuu ihmiseen. (Eagleman, 2018, s. 158.)

Suomessa elää vahvana pärjäämisen ja sinnittelyn kulttuuri. Yksinäisyydestä ei puhuta, siinä on stigma ja sitä hävetään. Ajatellaan että yksinäisyys on oma vika, ei kehdeta sanoa toiselle ihmiselle, että on yksinäinen. Pelätään että leimannuttaan mielenterveysongelmaiseksi tai hylkiöksi. Huomaan jopa yksinäisyydestä kirjoittamisen tuntuvaan ajoittain leimaavalta. Onkin kiinnostavaa pohtia, miksi omasta yksinäisyydestä kertominen tuntuu vaikealta, vaikka toisten vastaavaa kokemusta ei itse pitäisi häpeällisenä. Omaan oloaan ja omia tekemisiään lähtee helposti kritisoimaan. Ajattelee että olisi pitänyt osata toimia paremmin, olla erilainen tai yrittää enemmän. Kuvittelee että kaikki muut ihmiset ovat lähes täydellisiä, tai ainakin että heillä on paremmat syyt epäonnistua kuin itsellä on. Ihminen tuntuu luonnostaan olevan armollisempi muita kohtaan kuin itseään.

Jo yksinäisyyden tunnistaminen voi olla hankalaa, ja vaikka sen tunnistaisikin, on sitä vaikeaa lähteä ratkomaan. Yksinäisenä negatiiviset asiat elämässä korostuvat, ihminen alkaa helposti yliajatelaa tilanteita, syntyy pelkotiloja ja koetaan huonommuutta. Pienetkin vastoinkäymiset sosiaalisissa tilanteissa kasvavat mielessä valtaviksi, eikä pian uskalla edes yrittää. Yksinäisyyden kierteessä olevalta ihmiseltä vaaditaan valtavasti sosiaalista resilienssiä, eli jaksamista nousta aina uudelleen vastoinkäymisistä huolimatta ja oppia niin omista kuin muidenkin virheistä. Sosiaalisen resilienssin kasvattaminen alkaa jo lapsuudessa. Riidat ja niiden sopiminen kavereiden kanssa, yhteenotot vanhempien kanssa, mokailu ja pettymykset ja niistä oppiminen, kaikki nämä on oleellisen tärkeitä kokemuksia sosiaalisessa kasvamisessa (Junttila, 2018, s. 111).

4 TARVE TOISEN LÄHELLE

4.1 Laumaeläin

Olemme laumaeläimiä, sosiaaliset siteet ovat meille luontaisesti tärkeitä. Evoluutio on muokannut meidät tavoittelemaan kanssakäymistä muiden kanssa, hakemaan hyväksyntää ja pitämään ryhmään kuulumista tärkeänä. Savannilla pärjäsi parhaiten pysyttelemällä ryhmässä. Kun sairastuit, synnytit tai vanhenit, vahvemmat ryhmän jäsenet pitivät sinut hengissä. Yksin jääneet luonto korjasi pikaisesti pois. Olimme riippuvaisia sosiaalisista kontakteista silloin, ja olemme sitä edelleen.

Ulkopuoliseksi tulkittu henkilö on arjessa helppoa jättää huomiotta. Ihminen rakentaa identiteettiään muun muassa löytämällä rajat meidän ja muiden, eli niin sanotun sisäryhmän ja ulkoryhmän välille. Oman kokemukseni mukaan, maaseudulla ja pikkupaikkakunnalla suurin ulkoryhmään kuulumisen indikaattori erilaisuuden lisäksi oli ulkopaikkakuntalaisuus. Muualta muuttaneet tulevat tahattomasti syrjityiksi, paikallisten keskittyessä pysyttelemään keskenään. Ilmiön voi havaita myös urheilumaailmassa, kuten jääkiekko-ottelussa. Fanit arvottavat ryhmänsä joukkueidensa identiteettien ja kisamenestyksen, eli paremmuuden mukaan, ja tuo saatu arvo siirtyy koskemaan osittain myös henkilön omaa identiteettiä ja itsetuntoa. Mikäli vertailu osoittaa positiivisen eron ryhmien välillä, eli oma ryhmä nähdään toista parempana, tuo tämä yksilölle ja yksilön sisäryhmälle huomattavan määrän arvovaltaa. Toisaalta negatiivinen ero vähentää ryhmän kunnioitusta ja siten heikentää yksilönkin itsetuntoa, vaikuttaen samalla myös sosiaaliseen identiteettiin. (Tajfel & Turner, 1986, s. 16-17.) Työpaikoilla saman ilmiön voi havaita eri osastojen välillä, kouluissa luokkien tai ikäryhmien välillä, ja ylipäätään tilanteissa, joissa on havaittavissa erilaisten ryhmien vastakkain asettelua. Me vastaan muut -asetelmia on maailma väärällään.

4.2 Yhteisöt nykyään

Nykyään yhteisöt ovat pienempiä ja vaihtuvampia, koska ihmisten elämäntavat ja arvot ovat muuttuneet. Suurelle osalle ihmisistä maailma on avautunut, vaihtoehtoisia elämäntapoja ja mahdollisuuksia on valtavasti, eikä ihmisen ole enää pakko tyytyä paikkaansa ja elintasoon, jonka syntyessään saa.

Vapaus on tuonut mukanaan vaikeuksia. Yksinäisyys on suurinta paikoissa, joissa on väkimäärältään eniten ihmisiä, kuten kaupungeissa (Turja, 2022, s.7). Suvut eivät enää ole niin tiiviitä ja merkityksellisiä kuin ennen, sillä perheiden koot, elämäntilanteet ja asuinpaikat ovat usein hajallaan. Aiempien vuosikymmenten pienten, samojen sukujen asuttamien kyläyhteisöjen tilalla on suuret kaupungit, joiden välillä ihminen muuttaa mielensä ja elämäntilanteidensa mukaan, jättäen joka kerta syntyneet tai syntymässä olleet ihmissuhteet ja yhteisöt jälkeensä. Useilta puuttuu oma pitkäaikainen yhteisö, jossa he voivat tuntea olonsa merkitykselliseksi ja osaksi jotakin pysyvää.

4.2.1 Etäyhteisö

Internet vaikuttaa edellä mainittuun dynamiikkaan, sillä se mahdollistaa ihmisten yhteydenpidon ja yhteisöjen muodostamisen sijainnista riippumatta. Ihmiset voivat löytää samanhenkisiä ihmisiä arkeensa, jopa poistumatta kotoaan. Internetissä syntyneet yhteisöt ja ihmissuhteet voivat olla hyvinkin pitkäaikaisia ja tuoda ihmisille osallisuuden ja merkityksellisyyden tunteita.

Vaikka etäyhteisöillä on monia etuja, kuten mahdollisuus yhdistää ihmisiä ympäri maailmaa ja luoda uusia ystävyys-suhteita, se voi myös aiheuttaa joitain ongelmia verrattuna yhteisöihin fyysisessä maailmassa.

Nykyisin on mahdollista olla videoyhteydessä, mutta edelleen internetissä on tyypillistä toimia kirjallisessa muodossa, vähintäänkin näkemättä toista ihmistä reaaliaikaisesti. Erilaiset pikaviestimet ja keskustelufoorumit ovat edelleen suosittuja tapaamispaikkoja. Sanat ja sanamuodot ovat kuitenkin alttiita

tulkinnoille, mikä voi johtaa väärinkäsityksiin ja konflikteihin. Ihmisen tarkoitusperiä on hankalampaa havaita näkemättä toisen kasvoja ja kuulematta äänen sävyjä.

Etäyhteisöt voivat olla myös alttiita epäasialliselle käytökselle, kuten kiusaamiselle, syrjinnälle ja rasismille. Koska yhteisöihin voi liittyä kuka tahansa, ilman että heitä tunnetaan henkilökohtaisesti, yhteisön jäsenten on vaikeampi tunnistaa epätoivottu käyttäytyminen ja puuttua siihen. Internetin trollit ja kiusaajat on vaikeampaa saada vastuuseen kuin reaali maailman vastaavat.

Vaikka etäyhteisöissä on haasteensa, eikä se riittäne sellaisenaan korvaamaan lähi-ihmissuhteita, internet mahdollistaa yhteisöllisyyden tunteen monelle sellaiselle ihmiselle, joka muuten kokee ulkopuolisuutta tai erilaisuutta elämässään. Internetin etäyhteisöt ovat tuoneet tarpeellisen lisän moninaisten yhteisöjen kirjoon.

4.3 Kontaktien puute

Amerikkalainen aivotutkija David Eagleman kertoo kirjassaan *Aivot* (2018, luku 5), miten sosiaalisten kontaktien puute vaikuttaa ihmiseen. Vuonna 2009 rauhanaktivisti Sarah Shourd matkakumppaneineen joutui Iranin rajavartioston pidättämiksi, ja heidät teljettiin sulleihin, Sarah ainoana naisena yksin. Hän vietti kaikkiaan 410 päivää eristyksellissä. Sarah kertoo, kuinka hän kiertäessään pientä selliänsä, koki ensin muuttuvansa eläimen- ja lopulta kasvinkaltaiseksi. Kuukausien kuluessa ajatukset alkoivat kiertää kehää aiheuttaen kidutusta. Sarah kävi mielessään läpi kaikki elämänsä hetket, kunnes mitään muisteltavaa ei enää ollut.

Aurinko paistoi ikkunastani viistosti tiettyyn aikaan päivästä. Silloin aurinko valaisi kaikki sellini pienet pölyhiukkaset. Näin nuo pölyhiukkaset planeettaamme kansoittavina ihmisinä. He olivat elämän virrassa, heillä oli kanssakäymisiä, he törmäilivät toisiinsa. Heillä oli jotakin yhteistä. Itseni näin nurkassa, muurin takana, elämänvirran ulkopuolella. (Eagleman, 2018, s. 157.)

Sarahin kertomus on äärimmäinen esimerkki yksin jäämisestä ja eristyksestä, mutta myös arkisten tilanteiden mukanaan tuoma yksinäisyys voi aiheuttaa kokemuksen ulkopuolisuudesta ja tuoda mukanaan haasteita.

Turun yliopistossa yksinäisyyttä tutkinut kasvatustieteiden apulaisprofessori Niina Junttila on kirjoittanut aiheeseen liittyen kaksi kirjaa. Kirjassaan *Kaiken keskellä yksin – Aikuisten yksinäisyydestä* (2018), hän kertoo yksinäisyyden vaikuttavan psyykkisen hyvinvoinnin lisäksi myös muille elämän osa-alueille, kuten terveyskäyttäytymiseen ja taloudellisiin epävarmuustekijöihin. Esimerkiksi noin kymmenesosa Junttilan haastattelemista arvioi työttömyytensä olevan seurausta pitkittyneestä ulkopuolisuuden kokemuksesta. (2018, s. 31.)

Yksinäisyys ei ole vain henkilökohtainen kriisi, vaan myös yhteiskunnallinen ongelma. Sen seuraukset maksavat yhteiskunnalle paljon, jopa miljoonia euroja, arvioi Junttila Ylen haastattelussa. ”Selkeää kustannuslaskelmaa ei ole, mutta tiedämme, että se yhdistyy asioihin, jotka tulevat yhteiskunnalle kalleimmiksi: päihdeongelmiin, työttömyyteen, velkaantumiseen ja erilaisiin sairauksiin.” (Blomqvist, 2015).

5 YKSINÄISYYS JA TAIDE

5.1 Taiteen osallistavuus

Taiteen arvo on monitasoinen, ja se voi olla merkityksellinen ja tärkeä asia myös yksinäisyyden kokemuksesta kärsivälle ihmiselle. Taiteen tekeminen ja kokeminen voi toimia paitsi henkisenä turvapaikkana, myös tuoda joissain tapauksissa merkittäviä fyysisiä terveysvaikutuksia. Kumar B. Rajanin ja Rekha S. Rajanin tutkimuksessa ikääntyneen henkilön osallistuminen sekä taiteen tekemiseen että kokemiseen vaikutti positiivisesti hänen hyvinvointiinsa. Tutkituilla todettiin korkeampaa kognitiivista toimintaa,

parempaa toimintakykyä sekä vähemmän verenpainetauteja verrattuna verrokiryhmään. (Rajan & Rajan, 2017, s. 27)

Taiteella ja taiteellisella toiminnalla on positiivisia vaikutuksia aina osallisuuden lisäämisestä sosiaalisten taitojen oppimiseen ja identiteetin vahvistamiseen. Minä löysin kuvataiteesta keskittymispisteen kaaoksen keskellä ja se auttoi minua löytämään uuden suunnan elämääni. Se antoi minulle myös rohkeutta pyrkiä ihmisten pariin. Vaikka ensimmäiset yritykseni taidekursseilla eivät tuottaneetkaan haluamaani sosiaalista tulosta, halu taiteen tekemiseen oli niin vahva, että yritin aina uudelleen. Yhteinen tekeminen antaa mahdollisuuden vuorovaikutustaitojen hiomiseen ja uusien ihmissuhteiden luomiseen. Osallistava, luova toiminta lisää rohkeutta ja itsetuntemusta, ja antaa ylipäätään vahvistuksen sille, että ihminen on osa yhteiskuntaa ja siten merkityksellinen.

Kuvataidekurssit, musiikkitunnit ja teatterin harrastelijaryhmät antavat tilaisuuden tavata samanhenkisiä ihmisiä. Taideyhteisöt voivat toimia tärkeänä sosiaalisena verkostona, ja auttaa käsittelemään ja ilmaisemaan tunteita. Esimerkiksi maalaaminen ja musiikin tekeminen voivat auttaa ihmistä käsittelemään kohdattua surua ja pettymyksen tunteita terapeuttisena välineenä. Joskus vaikeat tunteet on helpompi ilmaista ei-sanallisesti. Maalausta katsomalla tai musiikkia kuuntelemalla, sekä siitä puhumalla voi lopulta löytyä myös sanat tunteen käsittelylle.

Taide antaa tasa-arvoisen kentän kaikille toimia sen puitteissa. Jokainen ihminen pystyy omien kykyjensä mukaan tekemään taidetta, ja jokaisella on siihen yhtäläinen oikeus.

5.2 Taiteen keinot kuvata yksinäisyyttä

Taiteessa on lukemattomia keinoja kuvata yksinäisyyttä, ja jokainen taiteilija käyttää noita keinoja omalla tavallaan. Alle olen koonnut joitain esimerkkejä

teoksista ja tulkintoja niistä. Tulkinnat ovat omiani, ja voivat siten erota siitä mitä taiteilija on teosta tehdessään ajatellut tai pyrkinyt tuomaan esiin.

Teokseen *Sat in sleet* (kuva 1), taiteilija McMullen on maalannut lämpimän keltaisella ihmisryhmän ja surun sinisellä yksinäisen hahmon. Värit ovat varmasti yksi helpoimpia tapoja luoda haikeuden ja eristyneisyyden tunnetta teokseen. Värien synkkyydellä ja yhdistämällä kylmän sinisen ja lämpimän keltaisen sävyjä, pystyy luomaan emotionaalista kontrastia ja erillisyyden tunnetta maalaukseen.

Kuva 1. *Sat in sleet* (McMullen, n.d.)

Katu tapahtumapaikkana korostaa muiden virtaa hahmon ohi. Kun hahmo viipyy läpikulkupaikassa, esimerkiksi käytävällä, juna-asemalla tai portaikossa, herää tunne odottamisesta ja kaipauksesta. Kuvaamalla ihmisen tai ihmistä symboloivan hahmon teokseen yksin, saa yksinkertaisella tavalla kuvastettua erillisyyttä. Toinen tapa on kuvata hahmo ryhmässä, mutta siten että se on jollain lailla erilainen muihin verrattuna, esimerkiksi eri värillä maalattu, eri kokoinen tai kääntyneenä eri suuntaan. McMullen on maalannut keskelle kuva-alaa tolpan, joka eristää hahmon entistä vahvemmin ryhmästä. Räntää sataa, yksinäisen voi aavistaa jäävän yöksi kylmään. Kukaan ei katso hahmoa, kukaan ei jää hänen luokseen.

Edward Hopperin maalauksessa *Morning sun* (kuva 2), nainen istuu sängyllä. Aurinko paistaa lämpimästi suoraan sisään. Auringon valon ja yöstä viileän

asunnon kontrasti luo tyynen tunnelman. Naisella on vaaleanpunainen yöasu ja hiukset nutturalla. Hänen vaalea ihonsa, auringon vaaleaksi maalaama seinä ja pedattu sänky, sekä taivaan kuulaus saa aikaan haikean ja rauhallisen tunnelman.

Kuva 2. Morning sun (Hopper, 1952)

Nainen tuntuu olevan ajatuksissaan, kuin kykenemätön tai haluton liikkumaan. Sänky on pedattu. Vaikuttaa siltä kuin nainen olisi istunut sängyllä koko yön katselemassa ikkunasta ulos. Yksinäisyydestä kertoo naisen asento ja katse. Hän ei ole menossa minnekään, ei odota ketään. Tyhjä katse on suunnattuna ikkunaan, mutta ei kadulle -maisema on liian korkealla siihen. Hän ei katso ulos nähdäkseen ketään, vaan tuijottaa taivaalle, haaveillen tai muistellen jotain. Ikkunat toistuvat yksinäisyyttä kuvaavissa teoksissa. Ikkunat ja niiden ääressä viipyminen symboloivat itsetutkiskelua ja odotusta, haaveita ja muistelua.

Hopperin toisessa maalauksessa nimeltä Sunday (kuva 3), näkymä on kadulta. Valon sävy maalauksessa on merkittävä tekijä. Sillä voi kertoa vuorokauden ajan, jonka voi yhdistää esimerkiksi päivän hiljaisiin hetkiin kuten varhaiseen aamuun, myöhäiseen iltaan tai keskiyöhön. Hopperin maalauksessa valon sävystä ja suunnasta tulee mieleen aamupäivä, aika, jolloin kadulla voisi kuvitella olevan ihmisiä liikkeellä.

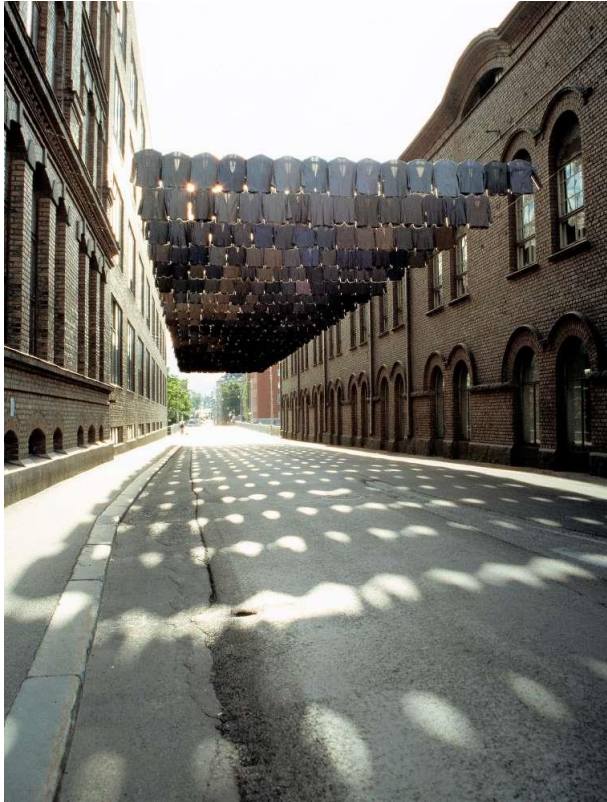

Kuva 3. Sunday (Hopper, 1926)

Mies istuu jonkinlaisen liikkeen edessä. Kyseessä on sunnuntai, lepopäivä, mies kuitenkin on työvaatteissa. Hän ei silti näytä olevan työn touhussa. Ikkunassa ei näy tuotteita, kadulla ei ole asiakkaita. Mies ehkä haluaisi tehdä työtä, on tottunut siihen. Nyt töitä tai asiakkaita ei kuitenkaan ole, mies tuntee olonsa hyödyttömäksi ja yksinäiseksi.

Teoksessa yksinäisyyttä korostaa hahmon koko ja sijainti kuvassa. Hahmo on pieni ja kuvan alareunassa keskellä. Taustana toimiva rakennus tuntuu painostavalta. Tulee tunne voimattomuudesta ja raskaudesta. Miehen asento on lannistunut. Kuvan tyhjyys ja avoin tila voivat viitata siihen, että päähenkilö on hukassa omien ajatustensa kanssa. Kun kuvasta puuttuu muut ihmiset, ja päähahmo on pysähtynyt paikoilleen, tunnelma on rauhallinen, mikä korostaa pysähtyneitä ajatuksia.

On merkitystä sillä käyttääkö installaatiossa uusia vai käytettyjä esineitä. Käytetyt esineet tuovat teokseen muutakin kuin muotonsa. Niiden mukana siirtyy esineen oletettu historia, ja tunne ihmisestä, joka on esinettä käyttänyt. Kaarina Kaikkosen Varjo-teoksessa (kuva 4) takit ovat käytettyjä. Ne ovat imeneet elämää itseensä, ne kertovat tarinaa ihmisestä. Teosta katsoessa ajatukset karkaavat siihen miksi takit ovat tyhjiä, missä käyttäjät ovat nyt, kenestä ne kertovat.

Kuva 4. Varjo (Kaikkonen, 1999)

Esineiden määrällä ja sommittelulla voidaan luoda mielikuvia. Jokin siinä, että takkeja on paljon, rivi rivin jälkeen, tekee olon haikeaksi. Jokainen takki on erilainen, niitä on pitänyt erilaiset ihmiset. Se että ne kuitenkin ovat teoksessa massana, suurena ryhmänä, korostaa yksittäisen takin pienuutta ja erillisyyttä. Kuinka helposti me erotamme yksilön ryhmästä? Tuleeko jokainen nähdyksi ja kuulluksi? Eräästä ranskalaiseen siirtolaisten asuttamaan lähiöön rakentamastaan installaatiosta Kaikkonen kertoo: ”Halusin, että työni huutaa: hei täällä me ollaan, korkealla!” (Vekkeli & Vainionpää, 2010, s. 43). Nähdyksi tuleminen on perustarve ja -oikeus.

Outi Heiskasen tilateoksessa Kesäyö (kuva 5), on suuri, harsokankainen telttä. Teltan sisällä makaa autojen päällä mustiin kankaisiin kääritty hahmo. Kokonaisuudesta tulee ensin mieleen kuolema; ruumislaudat ja hautaan pääsyn odotus. Mitä kauemmin teosta katsoo, sitä selkeämmin alkaa kuitenkin nähdä kuolleen sijasta yksin jääneen. Tulee tunne, että hahmo on jätetty, tai hän kärsii henkisestä yksinäisyydestä. Ehkä hän kokee, ettei häntä ymmärretä. Näen teoksessa henkisen kuoleman, ihmissuhteen kuoleman.

Tilateoksessa tai installaatiossa katsojan sijainnilla ja katselukulmalla on merkitystä. Kaikkosen takkeja alhaalta katsoessa kokee teoksen vaikuttavaksi, katsojana tuntee olonsa pieneksi. Heiskanen teoksessa katsoja kävelee kuin teatterin lavasteeseen, pääsee ikään kuin osaksi teosta. Harsomainen kangas on levitetty auki. Tulee tunne, että niin katsoja kuin teoksen päähahmokin voivat kulkea vapaasti. Mutta kulkeeko kukaan? Joku on lähtenyt makaavan hahmon luota, jättänyt yhteisen teltan. Tai sitten hahmo on pystyttänyt teltan hänen ja jonkun tärkeän henkilön väliin. Luonut muurin heidän välilleen. Hahmo ehkä toivoo ja odottaa, että tuo tärkeä henkilö yrittäisi tulla takaisin. Teoksessa on kiinnostava lohduttomuuden ja rauhallisen tilanteen hyväksymisen tunteen yhdistelmä.

Kuva 5. Kesäyö (Heiskanen, 1986)

6 OMAT TEOKSENI

Minulle taiteessa tärkeintä on sen synnyttämä keskustelu. Katsojan kokemus ja ajatukset on elintärkeä osa sitä. Teen taidetta koska minulla on sisäinen tarve siihen, mutta teen sitä myös muille, ja ennen kaikkea kohdatakseni ihmisiä. Taidetta tehdessäni ja sitä tuodessani esille, koen tavoittavani sellaisia ihmisiä ja keskusteluita, joihin en muuten saisi yhteyttä.

Antoisimmat keskustelut taiteesta ja sen herättämistä ajatuksista olen käynyt tietyllä tavalla epätäydellisten tai outojen teosten äärellä. Sattuma on luomisprosessissa ystävää, virheet on sallittuja ja toivottuja. ”Rumuudesta syntyy helposti uusia ajatuksia. Kauneus on siihen liian valmista” kuten kuvataiteilija Annika Bergvik-Forsander toteaa (Vainionpää, 2010, s.15). Säröt tekevät niin taiteesta kuin meistä ihmisistäkin yksilöllisiä ja kiinnostavia.

6.1 Yksinäisyyden teema

En ole aiemmin tietoisesti valinnut teosteni aiheeksi yksinäisyyttä, mutta jälkikäteen olen huomannut usein kuvanneeni juuri sitä. Teoksissani on tyhjyyttä, melankoliaa ja hiljaisuutta. Voisi sanoa jopa rauhallisuutta, ellei niissä olisi mukana myös tunne jonkin puuttumisesta, kuten teoksessa Lukunurkka (kuva 6). Olen huomaamattani käsitellyt taiteessani yksinäisyyteen liittyviä muistoja ja tunteitani.

Kuva 6. Lukunurkka, litografia

Ihmisen rakentama tila ilman ihmistä symboloi minulle yksilöä ilman yhteisöä. Se kertoo paikasta, jossa pitäisi olla toinen ihminen katsojan kaverina, mutta josta se jää puuttumaan. Tila ilman ihmistä on nähty tila. Kun katsoo paikkaa, jossa ei ole ihmistä tai siihen verrattavaa symbolia, pystyy näkemään tilan itsessään. Mikä on se paikka, josta ihminen puuttuu? Mikä tuon paikan tarkoitus on? Täyttääkö se tarkoituksensa ilman ihmistä? Tyhjässä tilassa perspektiivi on helpompi nähdä. Viivat, reunat, rajat toimivat selkeästi. Ei tarvitse olla epävarma siitä, miten maailma toimii. Perspektiiviin, logiikkaan ja suoriin linjoihin voi luottaa. Läpikulkupaikoissa kuten rappukäytävissä voi nauttia viivojen ja varjojen estetiikasta (kuva 7).

Kuva 7. Pkk26A, maalaus

6.2 Opinnäytetyö ”JääNyt”

Opinnäytetyöni taiteellisessa osuudessa rakensin installaation, jossa ihmistä kuvaava, osittain rikottu tuoli on saanut betonista ja luonnon materiaaleista luustoa (kuva 8). Tuoli on paljaaksi käsin koluttu ja hiottu. Se on rehellinen kuten ihminen yksin ollessaan. Seinällä oleva ikkuna kuvaa ulkopuolelle jäämistä, ja lattialla lepäävä grafiikan vedos yhdessä sen kanssa luovat vähäeleisen tilan päähahmolle.

Kuva 8. Installaatio JääNyt Rajatilassa 1.4. – 18.4.2023

Tila on teoksessani tärkeässä roolissa. Jotta jokin voi olla jätetty jonnekin, sen pitää olla jossakin. Maalaustaiteessa yksinäisen voi esittää rajaamalla hahmon muun ryhmän ulkopuolelle, tai kääntämällä sen eri suuntaan kuin muu ryhmä. Yksittäisenä veistoksena tuolihahmoni ei suoraan kerro tarinaa yksinäisyydestä. Sen voisi esittää yksinäiseksi siten, että loisi useita veistoksia ja sommittelisi ne niin kuin maalaustaiteessa, eri suuntaisiksi tai yhden veistoksen erillään olevaksi. Se tarkoittaisi kuitenkin installaation kasvamista isommaksi, ja toisi painoarvoa liiaksi muille hahmoille. Minua kiinnosti, miten pienillä eleillä saisin luotua tilan, jossa hahmo voisi olla yksin.

Esineet tulevat usein elämääni kuten ihmiset, yllättäen ja hakematta. Kun esineelle, etenkin käytetylle ja elämää nähneelle, antaa täyden huomionsa, siitä tulee lähes ihmisen kaltainen objekti. Esineen persoonan oppii tuntemaan, se alkaa saada yksilöllisiä piirteitä, yksilön merkkejä. Tuolin selkänojan vasemmassa yläosassa on, kuin muistona puuksi kasvamisesta oksakohta, oikeassa etujalassa taas kolhu niiltä ajoilta, kun tuoli oli perheen keittiön pöydän ympärillä muiden kaltaistensa kanssa, ja niin edelleen. Alkaa muodostua hahmo. Tuolihahmoa luodessani, näin mielessäni vahvan yhteyden esineen käsittelyn ja ihmisen käsittelyn välillä. Jokainen silitykseni, jokainen viiltoni jätti jälkensä. Jokainen ystävällinen katse, jokainen ajattelematon sana jättää jälkensä ihmiseen.

Koloristi Pitkänen-Walterin monissa teoksissa on mukana tuoli (kuva 9). Ne ovat osana teosta, mutta osaa niistä saa käyttää myös istuimina. Tulkitsen tuolin roolin paikan näyttäjäksi; tässä on hyvä kohta kokea teos. Mutta näen ne myös ihmisen kuvana. Tuolissa voi nähdä sen käyttäjän, ihmisen, kanssakulkijan. Tuoli on ihmisen muotokuva. Useimmilla meistä on oma lempi tuoli kotona, usein myös muissa paikoissa, joissa käy usein. Tuoli on hyvin henkilökohtainen paikka, ja lempituolin valinta voi olla lähes intuitiivinen asia.

Kuva 9. Teokset Photon ja Liquid Taidehallissa 2022 (Pitkänen-Walter, n.d.)

Ikkuna edustaa kahta tilaa ja niiden rajapintaa. Ikkunasta katsoessasi olet aina jonkin ulkopuolella, jostain pois. Ikkunasta voi nähdä tulevaisuuden, menneisyyden tai siitä voi nähdä jonnekin, minne sinulla ei ole asiaa. Siitä näkee vilauksen muiden elämästä, mutta vain sen, jonka he antavat sinun nähdä. Vain pitkä tarkkailu, heijastuksen katsominen, ihmisen tekojen ja sanojen seuraaminen, päästää sinut lähelle todellisuutta.

7 POHDINTAA

Pohdin opinnäytetyössäni yksinäisyyttä kokemuksena, ostrakismia yhteiskunnallisena ilmiönä sekä keinoja ilmaista yksin jäämistä kuvataiteessa. Tavoitteena oli tutkia millä tavalla yksinäisyys vaikuttaa ihmiseen, ja miten

tärkeää ihmiselle on tulla nähdyksi, kuulua johonkin ja kokea osallisuuden tunnetta.

Yksinäisyys on henkilökohtainen ja monelle arka aihe, ja siitä puhuminen pitäisi normalisoida. Yksinäisyys tuntuu fyysiseltä kivulta ja aiheuttaa häpeän ja voimattomuuden tunteita, ja sillä on merkittäviä haittavaikutuksia myös yhteiskunnallisella tasolla. Yhteisön merkitystä ihmiselle ei voi väheksyä, ihminen tarvitsee toista ihmistä ja mielellään useita erilaisia ryhmiä, joihin kuulua.

Taiteessa on voimaa, se voi luoda osallisuutta ja auttaa käsittelemään tunteita. On tärkeää ylläpitää rakenteita, joissa kaikilla on mahdollisuus osallistua niin taiteen kokemiseen kuin tekemiseenkin.

Lopussa tarkastelin, miten kuvataiteessa voidaan ilmaista erillisyyttä, ja havaitsin, miten ilmaisen sitä itse omissa teoksissani. Tällaiset tulkinnat ovat aina tietyllä tavalla hataria, sillä katsojan oma kokemusmaailma sekä mielentila vaikuttaa suuresti siihen, miten hän teosta katsoo ja kokee. Vaikka toisaalta, tekeekö epävakaus ja vaihtelevuus tulkinnasta huonomman, vai voisiko se olla sellaisena jopa arvokas? Ei maailmakaan ole mustavalkoinen ja muuttumaton. Ehkä teoksen todellinen luonne on aina epävaka ja sen arvo on kooste kaikista tulkinnoista ja ajatuksista, joita sen katsojat käyvät läpi.

Opinnäytetyöprosessissa haasteena oli kokemusten rajoittuminen pääasiassa omiini. Kirjallisista lähteistä löytyy toki paljon ihmisten kokemuksia yksinäisyydestä, mutta niiden lukeminen tai niistä kirjoittaminen ei anna oikeutta niitä kokeneille. Yksi tutkielmani kehittämissuunta voisi ollakin haastatteluiden lisääminen. Yksinäisyyttä kokeneiden kohtaaminen kasvotusten toisi tutkielmaan laajennetun henkilökohtaisen kokemuksen. Haastateltavien kanssa voitaisiin tehdä yhdessä taidetta ja puhua siitä ja sen herättämistä tunteista. Olisi kiinnostavaa ottaa tutkimukseen mukaan myös psykologiaa opiskeleva tai jo alalla toimiva henkilö, jolloin siihen saataisiin kokonaisvaltaisempaa tietoa yksinäisyyden ilmiöstä.

Opinnäytetyötutkielmani tuloksena saatiin henkilökohtainen ja kulttuurillinen näkökulma yksinäisyyteen, jota peilattiin kuvataiteeseen ja omaan taiteelliseen työskentelyyni.

Pölyhiukkasten tanssi
muurin takana maailma
sokaiseva kontrasti yön
ja selviytymisen välillä

Särkyneen lasin heijastus
teidän selkienne kuvastimilla
Tyhjän sininen sai minut elämään
menneitä hetkiä

Nähty on tila, josta toinen on lähtenyt
ja äänetön on rappuni
Joka ruukun sirpaleessanne
tuhat kertaa nimeni

Me kuljemme eteenpäin
menneisyyden ruumiit olallamme
ja niiden huuto rintaamme vasten
kumisee vain avoimille korville

LÄHTEET

Blomqvist, S. (9.3.2015). Tutkija Niina Junntilan haastattelu.

Eagleman, D. (2018). Aivot: Ihmisen tarina. Atena.

Hopper, E. (1926). Sunday [maalauk]. The Phillips Collection.
<https://www.phillipscollection.org/collection/sunday>

Hopper, E. (1952). Morning Sun [maalauk]. Columbus Museum of Art.
<https://www.columbusmuseum.org/art-exhibitions/>

Jansson, T. (1962). Näkymätön lapsi ja muita kertomuksia. WSOY.

Junnila, N. (2018). Kaiken keskellä yksin: Aikuisten yksinäisyydestä. Tammi.

Kaikkonen, K. (1999). Varjo [installaatio].
<https://kaarinakaikkonen.fi/647ird1aau3ovd0s5rkl8m4kbid768>

Laasonen-Balk, T. (n.d.). Mitä on yksinäisyys?. Haettu 14.4.2023 osoitteesta
<https://www.mehilainen.fi/mielenterveys/yksinaisyys>

McMullen, S. (n.d.). Sat in sleet [maalauk]. Sijainti ei tiedossa.
<https://suemcmullen.com/churchmen-and-people/>

Nenonen, K-M. & Teerijoki, I. (1998). Historian suursanakirja. WSOY.

Pitkänen-Walter, K. (n.d.). Gallery. Haettu 15.4.2023 osoitteesta
<https://www.pitkanen-walter.net/gallery>

Rajan, B. & Rajan, S. (2017). Staying engaged: Health patterns of older americans who participate in the arts, an analysis based on the Health and Retirement Study. National Endowment for the Arts. Washington, DC.
https://www.arts.gov/sites/default/files/StayingEngaged_0917_0.pdf

Sutton, R. (2018). Työpaikan kuspipää: Selviytyjän opas. Minerva.

Tajfel, H. & Turner, J. (1986). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. Teoksessa Worchel, S. & Austin, W. G. (toim.) Psychology of Intergroup Relations. NELSON-HALL, INC.

Tilastokeskus. (2023). Yksinäisyyttä koki 29,7 % 16 vuotta täyttäneistä henkilöistä vuonna 2022 [tilasto].
<https://stat.fi/julkaisu/cl8sh640so9n30bw7s21tu6s8>

Turja, T. (2022). Yksinäisyysbarometri 2022. Suomen Punainen Risti.
https://www.punainenristi.fi/globalassets/13.-uutiset/2022/yksinaisyysbarometrin-tulokset/spr_yksinaisyysbarometri_2022Raportti.pdf

Vekkeli, P. & Vainionpää, I. (2010). Annika Bergvik-Forsanderin mystiset hetket. Teoksessa Suomalaisia nykytaiteilijoita lähikuvassa (s.15). WSOY.

Vekkeli, P. & Vainionpää, I. (2010). Kaarina Kaikkonen, kolmiulotteisten näkyjen maalari. Teoksessa Suomalaisia nykytaiteilijoita lähikuvassa (s.43). WSOY.